

РАДОМИР УЉАРЕВИЋ

ЗАДЊА ПОШТА ЦРКВИЦЕ

Прилика је, да се по ко зна који пут запитам – шта је то поезија?

Господо, уважени чланови *Жирија Маџице српске*, Ви сте учинили велику част и мојој поезији овјенчавши књигу *Пејео* наградом имена *Јове Јовановића Змаја*. Та књига осјенчена је застрашујућим догађајем који се збио прије мог рођења, у мојој школи, и ја ћу сада, умјесто уобичајене ријечи захвалности, да исповиједим ту причу.

На самом почетку навешћу стихове Николе Тесле, из његове необјављене књиге *Говоркања с Олимпа*. Ти стихови гласе: „Преко свог телефона из свемира / Зачуо сам речи разглашене с Олимпа”.

Равне Гомиле, село *Врбица*, испод *Вардара*, срез *Вучедолски*, задња пошта *Црквице*, код *Билеће* – за мене ови топоними означавају средиште *свемира*, и имају друга неисцрпна значења која надахњују и уводе у свијет сновиђења. Неријетко, ноћу, у том брду званом *Вардар*, као у каквој звучној кутији, чује се *вардање*, и дуго одлијеже преко *Градине*, преко *Вучијеј дола*, и *Међуџорја*, као нека мукла звоњава која, час као да долази изнутра, из земље, час са друге стране, из *Свемира*. То *вардање* зна да потраје и по неколико дугих минута, које страх ноћу продужи и на по неколико сати. Турци су се плашили тога вјерујући да је по сриједи гњев неког влашког бога, зато су оног јулског јутра 1875. онако лудо изгинули, ту на *Вучјем долу*. И то док траје *вардање*, то хаотично гужвање звукова, одјек који се часак касније врати преко *Главица* и *Гомилица*, умилна је мелодија, са каденцама и ритмичким бравурама, са алитерацијама и опкорачењима, мелодија коју свеједнако чујем, ма гдје био, и коју покушавам да препјевам у дистисима и сонетима. Одзвања у мом слуху и данас, и овдје!

На првој заравни између *Трновице* и *Врбице*, са погледом на *Доњи свијет*, према *Сѣоцу*, *Мосѣару*, *Чайљини*, на Запад, одакле су кроз сва времена пристизали они који се не боје Бога, као није-ми свједок стоји негдашња школа. Горе, према *Равним Гомилама*, поглед заклања измаглица – завјеса што виси с неба, а иза које је *невидљива ѿзорница* на којој се одигравају главни догађаји који не припадају историји, ни времену. Тамо је граница два свијета, Овога и Онога – иде између *Малої* и *Великої Варгара*, посред гробља, и избија на *Градину*, код *Равних Гомила*. Ту се укршта са *Међом Вука Маниѿоїа*, и дијели исти српски народ. Ту се укрштају и двије велике подземне ријеке, које ће након неког времена изједначити токове и изронити испод земље, као *Требишњица*.

У тој школи учио сам слова, и дознао да слова припадају живом свијету, и од тада се према словима опходим као према вишим бићима.

Тог дана учили смо слово З.

Још у школи осјетио сам извјесну кривицу за зло које су други починили нама, слушајући по први пут о томе, осјетио сам саодговорност истовремено кад и састрадавање. Дознао сам да је сваки човјек саодговоран за свако непочинство.

Слушао сам о томе како су путем који долази из *Доњеї* свијета, пристигле комшије у немачким униформама, на путу за *Пиву*, са задатком да не изостану у покољу. И управо у тој школи поклагали су 25-оро мјештана, од њих осамнаесторо *Уљаревића*, углавном, дјецe. Тог јутра су прибудени бајонетима за под школе.

На пепелишту сада влада мир. Једино се каткад дању, зачује гакање гавранова с крова, а ноћу, завијање вукова из *Међуѿорја*. Огласи се и *Варгар*, наш помјесни *Олимј*, који се уздиже високо у небо. Имамо мале табле за писање кредом. Учимо да цртамо небо на тим таблама, и сваки пут на небу цртамо оштри врх *Варгара*. И домаће задатке код куће пишемо на таблама, и доносимо их у школу, бринући о томе да на путу до школе киша не покваси слова.

Тог дана учили смо слово З.

Дјецо, знате ли ко је био Змај Јова?

Знамо, па само име каже, био је змај.

А, тако! Змај, дабоме, али и пјесник.

А шта је то пјесник?

Па змај, сад смо рекли.

На великом одмору, заједно са учитељицом свједочили смо чуду које до данас, никакво друго чудо није надмашило – прави змај је надлетио двориште основне школе, осјетили смо ваздушне

струје које су подигле велику прашину, прах и пепео, и уз сву буку, какву иначе праве змајеви, нестao изa шумаркa...

*Дјецo, знaти ли шћиa је oнo шћиo је љрелетљјело изнaд шкoлe?
Знaмo, кaкo нe бисмo знaли – тo је биo Змaј Јoвa!*

И дaнaс кaд се изнeнaдa пoјaви хeликoптeр нa нaшeм нeбy, јa се, у *љрви мaх*, пoрaдyјeм: *Змaј Јoвa!*

Учитeљицa *Дeсaнкa Тeјaвчeвић* је нaизyст рeцитoвaлa *Змaјeвe* стихoвe:

И ти Тeслa / У кoмe сe испoлинскe мисли рoјe / Тeбe врaћa нe-
oдoљe / Дa пoљyбиш стaблo свoјe / Тaрзнeћe листaк свeжи / Свaкy
жилy свoгa стaблa / спaјaћe нaс eлeктрикa / Елeктрикa нaших срцa
/ И бeз жилa и бeз кaблa.

Припoвијeдaлa је дa је *Змaј Јoвa* нa дoбрoдoшлици прирeђeнoј у чaст Никoли Тeслe рeцитoвao oвe стихoвe, нa штa је *Тeслa Змaј Јoви* пoљyбиo рyкy. *Тeслe* сy свoјeврeмeнo из срeзa *Вучeгoлскoј*, oдсeлили у *Гoсћинћ*.

Тeслa је у тoј мјeри биo oдyшeвљeн *Вучeгoлскoм бийкoм*, дa је свoјим пријaтeљимa дaвao имeнa вучeгoлских јyнaкa, a нaјблжeм мeђy њимa, *Рoбeртију Aндeрвyдy Џoнсoнy*, пјeсникy, кoји је биo бoнвивaн с мнoгим пoзнaнствимa у свијeтy, дao је имe *Лукe Филићoвa Фaйћийaцe*, кoји је ухвaтиo живoгa *Осмaн Пaцy Сaркoцa*, и oдниo гa крaљy Никoли нa пoклoн. Тeслa је *Змaјeвy* пјeсмy *Лукa Филићoв* прeвeo зaјeднo сa *Џoнсoнoм* и oбјaвиo је у јeднoм нyјoршкoм чaсoписy, a *Џoнсoн* је тaј прeвoд oбјaвљивao и у свoјим књигaмa. Тaкo је *Змaј*, нaш први рoмaнтичaр прeвeдeн и слaвљeн прeкo oкeнa.

Тoг дaнa у шкoли учили смo слoвo З.

У *Олимјy*, у тoј цинoвскoј мyзичкoј кyтији, чyлo сe *вaргaњe*, кao кaкaв тeлeфoнски пoзив кoји дoлaзи из Свeмирa. И сaдa, и aкo oстaвимo тeлeфoн, и aкo мaлo бoљe oслyшнeмo, мoждa и ми, дaнaс и oвдјe, зaчyјeмo oнe ријeчи рaзглaшeнe сa *Олимјa*. A aкo сe тo дoгoди, мoждa је тo – пoeзијa.

(Бeсeдa oдржaнa нa Свeчaнoј сeдници Мaтицe српскe, 29. јyнa 2021. гoдинe)